

צ'בזטי מוזהר"ן

תנינא

דף מב.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה צט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(חי"מ שמו שמה)

ליקוטי

אעפ"כ, יבא אח"כ עיי' להתעוררות גדול בלב ונפש [א]. והכלל כי הדיבור בעצמו יש לו כח גדול :

צט אומר שעיקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו בשלימות הוא כשיפרש שיחתו כל כך לפני השי"ת. עד שיהי' סמוך מאד שתצא נשמתו חם ושלום [ב]. עד שכמעט יגווע ח"ו. עד שלא תהי' נשמתו קשורה בגופו כ"א כחות השערה. מעוצם צערו וגיעגועו וכיסופיו להש"י באמת. וכן מבואר בדברי רו"ל (תענית ת). שאמרו אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו וכו' [ב]. היינו כנ"ל :

ואמר הלא כשהש"י עוזר בהתבודדות. אזי ההתבודדות הוא **כאשר ידבר איש אל רעהו** [ה]:

ק סיפרו לי שאמר שמקמן ועד גדול א"א להיות איש כשר באמת. כ"א ע"י התבודדות והיה מזכיר כמה וכמה צדיקים מפורסמים אמתיים. ואמר שכולם לא באו למדרגתם" כ"א ע"י התבודדות [ו]. וגם תפס איש אחד פשוט מנכדי הבעש"ט ז"ל. ואמר, גם זה מפרש שיחתו בכל פעם לפני הש"י בבכייה גדולה ואמר, שזרע הבעש"ט רגילים בזה ביותר, כי הם מזרע דוד המע"ה. וכל עסקו של דוד היה ענין זה שהיה משבר לבו מאד לפני הש"י תמיד [ו]. שזהו עיקר ספר תהלים שיסד. כמבואר במ"א [ז]:

קא אומר שע"י אמירת יתקון חצות. יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על ידי התבודדות. כי מסתמא. אין אומרים חצות על העבר ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם. וכשיאמר חצות בכחינה זו. יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות :

ובן אמירת תהלים וכיוצא צריך לראות שימצא א"ע בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחינות ובקשות וסליחות וכיוצא. ובקל ובפשיטות בלי חכמות יכולין למצוא א"ע בתוך כל התחינות ובקשות. ובפרט בתהלים. שנאמר בשביל כלל ישראל בשביל כל אחד ואחד בפרט. וכל אדם. כל המלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו. הכל מבואר ומפורש בתהילים. כי עיקרו נאמר על מלחמות היצה"ר והיילותיו. שהם עיקר האויבים והשונאים של האדם שרוצים למונעו מדרך החיים ולהורידו לשאל תחתיות ח"ו. אם לא ישמור עצמו מהם. ורק על ענין מלחמה זאת נתיסד כל ספר תהלים. כי עיקר כלל ושורש ויסוד של כל העצות להתקרב להש"י. הוא רק אמירת תהלים ושארי תחינות ובקשות והתבודדות לפרש שיחתו בינו לבין קונו. לבקש מלפניו שיקרבהו לעבודתו ית'. ורק עיי' זוכין לנצח המלחמה אם יהי' חזק ואמיץ מאד תמיד להעתיר ולהתפלל ולהתחנן לפני הש"י תמיד. יהי' איך שיהי'. אז בוודאי ינצח המלחמה אשרי לו. כך הבננו מדברי רבינו ז"ל. **כי אע"פ**

צט ק קא קב

שנמצאים כמה עצות טובות בספרי רבינו ז"ל שהם מלאים עצות להתקרב להש"י. אעפ"כ ע"פ רוב קשה להאדם לקיים העצה בעצמה. ע"כ העיקר הוא תפילות ותחינות ובקשות יהי' איך שיהי' עכ"פ ידבר בפיו באיזה בחי' שהוא ויבקש מהש"י תמיד. שיוציא אותו מחשך לאור ויחזירהו בתשובה שלימה באמת. **ואל יתן דמי לו** [א] עד שיענהו. ואע"פ שהוא קורא וצועק להש"י זה זמן רב מאד ועדיין הוא רחוק מאד מאד. אף על פי כן אם יהי' חזק ואמיץ בתפילות ובקשות. בוודאי סוף כל סוף יענהו הש"י ויקרבו לעבודתו באמת. בוודאי בלי ספק. רק חזק ואמיץ. וכמו שארו"ל (ברכות לב): שתפילה צריך חיזוק. כמ"ש [ב] **קח אל ה' חזק ויאמץ לבך וקח אל ה'.** ופירש"י [ג] ואם לא תתקבל תפלתך חזור וקוה. וכן לעולם. **עד ישקוף וירא ה' משמים** [ד]:

ובכר מבואר זאת בדברינו כמה פעמים. אך צריכין לכפול ולשנות זאת ולזכור זאת בכל יום ויום. כי יש כמה וכמה מיני חלישות וכלבולים על זה בלי שיעור מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשוב. ע"כ צריכין לחזור זאת אלפים פעמים כדי שיתחזק ויתאמץ לעמוד על עמדו להתפלל ולהתחנן לפני הש"י תמיד. שיקרבהו לעבודתו. יהי' איך שיהי' [ה]. **נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים** [ו], **כי לא ימוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב** [ז], **חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו** [ח]: **קב פעם** אחד באתי אליו ז"ל. וסיפר לי. שזה בסמוך הי' אצלו רב אחד. ודיבר עמו. ואמר לפניו תורה. (")היינו שרבינו ז"ל אמר לפני הרב הנ"ל תורה). ולא זכיתי שיחזור ויאמר אותה התורה לפני. רק אלו הדיבורים שמעתי מפיו הק'. שסיפר לי. שאמר אז מענין בועז ורות. שבועז ורות הם סוד סמיכת גאולה לתפילה. כי בועז הוא בחי' גואל כמו שכתוב (ברות ג) **כי גואל אנכי וכו'** ורות היא בחי' תפילה^א כמו שאמרו רו"ל (ברכות ז' ע"ב) למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריוה להקב"ה בשירות ותושבחות^ב. והי' מוכן מדבריו ז"ל שגילה בזה תורה גבוה. אך לא זכיתי לשומעה :

גם שמעתי בשמו שאמר אז. שכל ההשגות הגבוהות מאד שהוא משיג. אינו עולה אצלו כנגד איזה דיבור שהוא מגלה בפני העולם. כי בכל דיבור ודיבור שהוא מגלה בפני העולם תלויים בו כל העולמות עליונים ותחתונים : ^{כב}(פי'). כי אע"פ שבוודאי ההשגות שלו שאינו מגלה. הם גבוהים אלפים ורבבות פעמים בלי שיעור כנגד מה שהוא מגלה בפני העולם. כמבואר מזה במקום אחר כמה פעמים [כג]. אבל אף על פי כן. זה אינו חשוב ויקר בעיניו כ"כ. מאחר שאינו מוכה את ישראל כ"כ בזה. והעיקר הוא אצלו. כשהעולם זוכין לשמוע ממנו איזה דיבור, כי בכל דיבור וכו' כנ"ל) :

- ^א על תהלים
- ^ב איכה ג' ג'
- ^ג עיין שיחות הר"ן סימן סט
- ^ד איכה ג' מא
- ^ה תהלים צד יד
- ^ו איכה ג' כב
- ^ז ביאור מוהר"ת בתקפא
- ^ח מתרצו - תפלה
- ^א גם בתרצל – ותושבחות, ומתורלו - ותשבחות
- ^ב מוהר"ת בתקפא
- ^כ עיין חיי מוהר"ן סימן שמ – שצא. ושיחות הר"ן סימן קלא, רצ, קצט – ריא

תורה אור
תורה צט
שמות לג (יא) וְדַבֵּר יִקְוֶה אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־פָּנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־מִקְוֵהוּ וְיִשְׁעוֹ בִּנְיָנוֹ נָצַר לֹא יִטֵּשׂ מִתּוֹךְ הָאֵהָל:

תורה קא
ישעיהו סב (ו) וְאֵל תִּתְּנוּ דְמִי לוֹ עַד יִכְוֹן וְעַד יִשִּׁים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה בְּאָרְצָהּ: תהלים כו (יד) קוֹה אֵל יִקְוֶה יִתְּן וְיִצְמִיץ לְבָבְךָ וְקוֹה אֵל יִקְוֶה: איכה ג (ג) עַד יִשְׁקֶיף וַיֵּרָא יִקְוֶה מִשְׁפָּטִים: איכה ג (מא) נִשָּׂא לִבְנֵנו אֶל כְּפִים אֵל אֵל בְּשָׁמַיִם: תהלים צד (יד) כִּי לֹא יִטֵּשׁ יִקְוֶה עֲמוֹ וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב: איכה ג (כב) חֲסִיד יִקְוֶה כִּי לֹא־תִמְנֶנּוּ כִּי לֹא־יִכְלֹו רַחֲמָיו:

תורה קב
רות ג' (יב) וְעַתָּה כִּי אֶמְנָם כִּי [אם] גָּאֵל אֲנִכִּי וְגַם יֵשׁ גָּאֵל קְרֹיב מִנִּי:

^[1] עיין חיי מוהר"ן תמא ד"ה פעם אחת

^[2] עיין בעש"ט עה"ת נח אותיות מא מב מג ולקוטים יקרים למגיד מעוריש את ב' ולא. וחיי מוהר"ן תקצח

^[3] פרש"י נפשו מכוונת בכפו. ועי"ש שמדובר כשמתפלל ביחוד. ובמתיבתא שם בליקוט ביאורים הערה טו בשם מוהר"ח אלפאנדרי שגם בצבור שלפחות אחד יתפלל כך. ועי"ש עץ יוסף על עין יעקב בשם נפש החיים (מולאוין) שער ב' פרק יד (ד"ה לואת בעת עמדו) שביאר כרבנו

^[4] שמות לג יא וכן לעיל תורה צה וחיי מוהר"ן תלס וצ"ע מתנא דבי אליהו רבה פ"ח שחוקיתו המלך נענש על זה

^[5] מתורלו - למדייגתם

^[6] עיין שערי תשובה שער ב' דרך ה' וספר קב וישר סוף פרק כג והחרדים סוף פרק סה ופרק עג (מגולה חמישית) של"ה הקדוש שער האותיות אות צ' צניעות (אות ז' ח' ט'). ונזעם אלימלך בהנהגות בתחילת הספר. לחוג הליטעלי ענין ספר דכתי אחת לרבי אלכסנדר לפניות (וד ימיוט על רבי ישראל מסלנט) (ומהסודות רביעית 47 טו.). שהיא העולה היעולה מאלאונים ואלמונים ומלחץ גס בחיוב יגענין שכלעמו לא"ה לטות לילאה ועוה. ועיין לעיל תורה כה תנינא בהערה שם.

^[7] עיין שיחות הר"ן סימן סה שהיה רגיל בזה על מטות תחת הסדין

^[8] לעיל תורה קנו ולקמן תורה קא תנינא ועיין שיחות הר"ן סימן סה

^[9] מתרצו - תיקון

^[10] מתרצו - בתהלים

^[11] לשה"כ ישעיהו סב ז'

^[12] * תהלים כו יד

מאמר עיקר ההתבודדות שמעוצם כיסופיו כמעט תצא נשמתו

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

כהמשך למה שבאר בתורה צח שלדבור יש כח גדול לעורר אליו ית', כאן מוסיף: שעיקר ההתבודדות היא שכל כך מתעורר בכסופים והשתוקקות אליו ית' עד שכמעט יוצאת נשמתו. וזה לשון מוהרנ"ת – כשהשם יתברך עוזר בהתבודדות, יוכל לפרש שיחתו לפני השם יתברך, כאשר ידבר איש אל רעהו. וצריכין להרגיל עצמו בזה, שידבר עם השם יתברך כמו שמדבר עם רבו או חברו כי השם יתברך נמצא בכל מקום כי מלא כל הארץ כבודו: (לק"ע התבודדות ב') צריכין לשוח ולדבר בינו לבין קונו ולעורר לבו באמת כל כך, עד שכמעט תצא נפשו, חס וחלילה, וזה עקר שלמות ההתבודדות (שם יט)

שיחות

.... ובעצת התפלה המוכרח לקיום עצות התורה בעצמן. מתגבר מאד להעלים לגמרי את האור הנ"ל. וכל התחלת הנפילה של כל אחד, הוא בפתח הספיקות שבענין האמת והאמונה כנ"ל. כי אז, כשנופל האדם בתרדימת ובלבול הדעת שבהספיקות האלה, מתגבר עליו על ידי זה בעצמו אימה חשיכה גדולה, שהם מחיצות הטמאות ומטונפות. ועיקר התיקון, הוא להתבטל אליו יתברך בשפיכת הלב כמים, עד שכמעט תצא נפשו בדברו וכאשר ביאר בזה אדמו"ר ז"ל, שזה לבד עיקר ההתבודדות, באופן שתצא ותתעלה תפלתו מהמסכים הנ"ל. כי אין תפלתו של אדם נשמעת, אלא אם כן משים נפשו בכפו. ואז, בלי ספק יודע אליו אמיתת העצה, בכל התנועות והדיבורים. כאשר החליט אדמו"ר ז"ל אחר שגילה את ההשגה הנ"ל, ואמר, שעל ידי עצה זאת, יכולין להיות איש כשר כל ימי חייו: (ביאור הליקוטים – על תורה ט שער ח')

עונג שבת (לרבי אפריםעל קראקובסקי) עמ' מז – וי"ל מה דאיתא בפיוט של מוסף יוהכ"פ כיושב בסתר לחלות פני מלך מראה כהן וי"ל כיושב סתר לחלות פני מלך רמז למתבודד לפני קונו ית"ש, כי אז יש לו פנים מאירות, לפי מה שמובא בשם רבינו ז"ל שאמר (בתורה צט תנינא) הלא כשהשי"ת עוזר בהתבודדות אזי ההתבודדות הוא כאשר ידבר איש אל רעהו יעיי"ש. ויש למצוא רמז לדברי קדשו דכתיב (שמות לג יא) "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו" משה ר"ת התבודדות ש"ע מיוחדת, כדברי רבינו שצריך להיות לו שעה מיוחדת יעיי"ש בליקוטי תנינא סימן כ"ה ותמצא כנ"ל, וכתוב "פנים בפנים" הרי שזוכה אז לפנים מאירות, וע"ז קאי מראה כהן כנ"ל. יהי"ר שזוכה להתבודדות כראוי כרצונו ית"ש וזוכה לבט"ס ברוחניות ובגשמיות ובליקוטי תפלות איתא בתוך התפלה של התבודדות בליקוטי תפלות תנינא סימן כ"ב גאולת הנפש והגוף והממוץ בכלל ובפרט יעיי"ש.

לקוטי הלכות

יו"ד הלכות יין נסך הלכה ד אות יט – ועקר התקון לכל זה הוא: נשא לבבנו אל פנים אל פנים – שהוא צעקה ותפלה ושיחה והתבודדות בינו לבין קונו, שצריכין לצעק הרבה להשם יתברך במסירת נפש עד ששכמעט תצא נפשו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תענית ח.א): 'אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו', ולמדו מפסוק זה | וכמוכא זה בשיחותיו הקדושים בספורי חיי מוהר"ן, ובסימן צט תנינא.

קושיות

- עד שיהי' סמוך מאד שתצא נשמתו חס ושלום – צ"ע איך אפשר לדבר כך בשוב הדעת. נראה שתורה זו היא המשך של תורה צח שע"י שמדבר זוכה להתעוררות, וצ"ל שתחילה מודה ושופט ומיישב עצמו ואח"כ מדבר דבורי כסופים שמעוררים אותו עוד יותר עד שכמעט נגוע.
- צ"ע א"כ כמה יש שזוכים שתפילתן תיחיה נשמעת והרי כתיב (דברים ד' ז')² בכל קראנו אליו ברה"י. מבואר שהפסוק מדבר בתפילת צבור, אבל יחיד רק בעשרת ימי תשובה. אמנם ביחיד בשאר ימות השנה צ"ע. וכנראה שאם לא יכול שים נפשו בכפו יעשה שאר עצמו שנתנו חז"ל שתתקבל התפילה.
- אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו וכו' – חז"ל נתנו כמה עצות שתיחיה התפלה נשמעת³, וצ"ע כי הלשון שנקט כאן: שאינה נשמעת אלא, משמע שאין שום עצה אלא זו.

¹ יא כסלו תשפו ירושלים

² דברים פרק ד' (ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו:

ד. אלא אם כן משים נפשו בכפו וכו' – המשך הגמ' שם שנאמר נשא לבבנו אל כפים – וצ"ע איך נרמז בלשון נשא ללבנו אל כפים הכסופים העצומים עד שכמעט נגוע? נראה שהפירוש שמרוב כסופים נושא ומרים את נפשו (הדם הוא הנפש) שבלב אל ידיו הפרושות למעלה אליו ית'.

ה. כדבר איש אל רעהו – היתכן לדבר אל הקב"ה אפילו לא כדבר תלמיד לרבו? ונ"ל שהוא בחי' עת לעשות לה' הפרו תורתך. שכיון שיראת ה' שלנו היא לא טבעית, לכן רק ע"י שקצת מסיח דעתו ממנה, יכול לדבר באמת מעומק הלב/י'.

ו. כשהש"י עוזר בהתבודדות, אזי היא כאשר ידבר איש אל רעהו – צ"ע מתנא דבי אליהו רבה פ"ח (ראה לקמן בהערה) זה לשונו שם – נראה שהיה חזקיה מדבר עם הקב"ה כאדם שהוא מדבר עם חברו.... ואמר ליה ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל גופו ונזדעזעין כל אבריו המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עאכ"ו שיהא מדבר באימה וביראה וברתת ובזיע. לפיכך חלה חזקיה חולי גדול. עכ"ל. וצ"ע הרי בשמות לג יא התורה מספרת שהקב"ה דיבר עם משה כאשר ידבר איש אל רעהו. ונראה לחלק שבשמות הקב"ה ידבר על משה כרעהו ולא משה לא כתוב שדיבר אל הקב"ה כרעהו. עוד נראה לכאורה שיש לחלק בין "רעהו" לחבר/י'. אלא שצ"ע מלקוטי עצות התבודדות יט – וצריכין להרגיל עצמו בזה, שידבר עם השם יתברך כמו שמדבר עם רבו או חברו. ואולי ע"כ הקיש חברו לרבו לומר שידבר עם ה' ית' כחברו כמו עם רבו בדרך ארץ וכבוד.

ז. צ"ע מדוע בגמ' לא מסופר שישעיה הנביא אמר לו את הסיבה האמיתית שאומר התנא דב"א, אלא סיבה אחרת? אולי הגמרא העלימה את הטעם הזה לדורות, כי יהיו כאלה שיפחדו לדבר אליו ית', ומשם למד רבנו שבאמת לאנשים בערכינו קשה לדבר כל מה שבלב עם זהירות בדיבור, על כן הבין שהקב"ה שחותרו אמת מעדיף בעוונותיה שנקל קצת בכבודו כדי שנצליח לדבר דבור אמת. אבל נראה שמי שיכול ראוי שיזכור שבאמת מסבירא זה לא פשוט כלל. וכנ"ל שכנראה יש הבדל בין רעהו לחבר.

ח. ואמר הלא כשהש"י עוזר בהתבודדות, אזי היא כאשר ידבר איש אל רעהו – צ"ע לכאורה סותר את הנאמר לעיל שנכסף אליו כל כך עד שמעט יוצאת נשמתו, שהרי אין הדרך לדבר כך על רעהו. נ"ל רוצה לומר שכשהקב"ה עוזר אזי האדם מדבר אליו בחופשיות בלי מעצורים, את כל ליבו כדבר איש אל רעהו, ורק אז אפשר שיזכה בהמשך להוציא ולגלות את כסופיו עד שכמעט נגוע.

הקדמה

בכמה תורות מדבר רבנו מתפילה במסירות נפש, ובדרך כלל הכוונה למלחמה במחשבות זרות, ועניין זה מובא כמה פעמים בשם הבעש"ט ותלמידו המגיד/י'. כאן רבנו מדבר על התבודדות, שכשהיא בסיעתא דשמיא בכוונה גדולה והשתוקקות גדול מאד לה' ית', אפשר שכל חיותו יהיה נמשך ממנו אליו ית', עד שצריך להיזהר

¹ כגון תפילה בדמעות כי שעריה לא ננעלו, ובזוהר ח"ב פו: תפילת המסכן ותפילה לעני, ובתורה קיב תפילה בדחילו ורחימו, ועוד.

² ויש גם כאלה שרק עם כוס קפה ורגל על רגל יכולים לדבר לפניו ית'.

³ חבר לשון שאנו שוים כמבואר בסנהדרין קב: רב אשי אוקי אשלשה מלכים אמר למחר נפתח בחברין, אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה אמר חברך וחבירי דאבוך קרית לן, מהיכא בעית למישרא המוציא? אמר ליה לא ידענא, אמר ליה מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת וחברך קרית לן.

⁴ עיין בעל שם טוב עה"ת פרשת נח אות מא. יחשוב קודם התפילה שהוא מוכן למות באותה התפילה, מחמת גודל הכוונה, ויש מכוונים כל כך עד שפעמים בטבע היה יכול למות בשתיים או בשלש תיבות שאומר לפניו יתברך שמו, וכשיחשוב כך, יאמר בלבו למה לי איזה פנייה וגאווה, באותה תפילה, כיון שבדעתו אפילו למות אחר שתיים או שלש תיבות, ובאמת הוא חסד גדול מה' יתברך, שנותן לו כח ומשלים התפילה והוא חי: (צוואת הריב"ש דף ד' ע"ב ודף ז' ע"א)

⁵ ושם אות מב – זה חסד גדול מה' יתברך שאדם חי אחר התפילה, שלפי דרך הטבע היה לו למות מחמת שמפסיד כוחו, כי נתן כוחו בהתפילה, כל כך, מכח הכוונה הגדולה שהוא מכוון: (בריש ליקוטים יקרים, צוואת הריב"ש דף ד' ע"ב)

⁶ ושם אות מג – בשם הבעל שם טוב ז"ל, שאמר שנס גדול הוא כשאדם חי אחר התפילה, שלא יצאה נשמתו מגודל הדביקות: (שפתי צדיקים פרשת בשלח)

⁷ לקוטים יקרים למגיד ממעוריתש אות ב' – דע כי כל תיבה היא קומה שלימה, וצריך להיות כל כחו בה, כי אם לאו תהיה כמו מחוסר אבר. וזהו חסד גדול מהש"ת שהאדם חי אחר התפילה, שלפי דרך הטבע היה לו למות מחמת שמפסיד כחו, כי נותן בתפלה כל כחו מכח הכוונה הגדולה שהוא מכוין בה, (עיין לקמן סי' ל"א).

⁸ שם אות לא – יחשוב קודם התפילה שהוא מוכן למות באותה התפילה מחמת הכוונה, ויש מכוונים כל כך עד שעל פי דרך הטבע היו יכולין למות בב' או בג' תיבות שאומר לפניו יתברך. וכשיחשוב כך ודאי יאמר בלבו למה לי איזה פניה וגאווה באותה תפלה, כיון שבדעתי אפילו למות אחר ב' וג' תיבות, ובאמת שהוא חסד גדול מהש"ת נותן לו כח ומשלים התפילה והוא חי, (עיין לעיל סוף סי' ב').

⁹ ועיין חיי מוהר"ן סימן תקצח – פעם אחת עמדנו לפניו והגזע זמן סעדת הליילה והיה רוצה לאכל עמנו יחד ואני לא התפללתי ערבית עדין, והתחלתי להשמש ממנו ומן העולם שעמדו לפניו כדי לילך ולהתפלל ערבית. והוא זכרוננו לברכה ראה זאת ושאל מה זאת והשיבו לו כי לא התפלל ערבית עדין. ענה ואמר איך אנו יכולין להמתין עליו עד שיתפלל, כי מי יודע מה יהיה נעשה ממנו על ידי התפלה, כי תפלה צריכין להתפלל במסירת נפש. ואם כן מי יודע מה יהיה נעשה ממנו. והבן הדברים כי כך צריכין באמת להתפלל במסירת נפש כזה וכבטול כזה עד שיוכל להיות שיהיה נעשה ממנו ענין אחר לגמרי על ידי התפלה:

שישאר לפחות כחוט השערה כדי שלא יגוע ממש. וראה כעין זה גם בחיי מורה"ן¹ מזה שציווה לאחד מגדולי תלמידיו לדבר אל אבריו מהתכלית עד שברוב הימים זכה שכל אבר היה כמעט נגוע מרוב הרגשת התכלית. ונראה שרבנו כאן מחדש ביאור במאמר חז"ל תענית ח. 'אין תפילתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו', שרוב המפרשים ביאור שהכוונה שמתפלל בכוונה גדולה מאד, ורבנו מחדש שמעוצם כיסופיו להקב"ה כמעט יוצאת נשמתו. אמנם כעין זה ביאר גם בנפש החיים בערך באותו זמן (תקט-תקפא).

עד כאן ההקדמה

✱

תורה צט

אמר שיעקר ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו בשלימות הוא כשיפרש שיחתו כל כך לפני השי"ת. עד שיהי' סמוך מאד שתצא נשמתו חס ושלום [י]. עד שכמעט יגוע ח"ו. עד שלא תהי' נשמתו קשורה בגופו כ"א כחוט השערה. מעוצם צערו וגיעגועו וכיסופיו להשי"י באמת. וכן מבואר בדברי רז"ל {תענית ח.} ש'אמרו אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו וכו' שנאמר נשא לבבנו אל כפים [י]. היינו כנ"ל :

¹ חיי מורה"ן אות תמב - (ו) לאחד מגדולי מקרביו זכרוננו לברכה צוה לו בימי נעוריו של המקרב הנ"ל שבשעת התבודדות ידבר הרבה בפרטיות עם כל אבריו גופו ויסביר להם שכל תאוות הגוף הכל. כי הא סוף כל אדם למוות, והגוף לקברות יוכל וכל האברים יכלו ויתרקבו וכו' ועוד דבורים כיוצא באלו. והתנהג כן איזה זמן. ואחר כך ספר עם רבנו זכרוננו לברכה והתנצל לפניו באשר שהגוף אינו שומע ומרגיש כלל כל דבריו וטענותיו עמו. אמר לו רבנו זכרוננו לברכה התחזק בענין זה, ואל תרפה ידך מזה, ותראה אחר כך מה שיהיה מהדבורים הללו: ושמע לעצתו וקם דבריו עד שזכה אחר כך שכל איבר ואיבר שדבר עמו בפרטיות נמשך אחר דבריו כל כך, עד שיצא ממנו החיות ממש ונשאר בלא כח והרגשה כלל. וזה ראה בחוש באיברים החיצונים כגון אצבעות ידיו ורגליו וכיוצא בזה, עד שאיברים הפנימיים שהחיות תלוי בהם כגון הלב וכיוצא היה צריך לצמצם דבריו מאד בכדי שלא תצא ממנו החיות ממש ורחמנא לצלן: ושמעתי שפעם אחת דבר האיש הנ"ל עם המקרבים אליו מענין איך שעולם הזה אינו כלום ומה הוא התכלית מכל עניני הגוף וכו' כנ"ל ובתוך דבריו נתעלה והתחיל לגוע (ובלשון אשכנז שנשאר חלשות) וביגיעות גדולות עד ששב ונתעורר בו חיותו. ואמר אז שזכה על ידי קדשות רבנו זכרוננו לברכה למדרגה כזו אשר בכל עת שמזכיר עצמו מיטב מיראת הענש והסוף והתכלית של כל עניני העולם

² עין בעש"ט עה"ת נח אותיות מא מב מג ולקוטים יקרים למגיד מעורטש אות ב' ולא. וחי מורה"ן תקצח

³ תענית דף ח. אמר רבי אמי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר (איכה ג-מא) נשא לבבנו אל כפים. ואיני והאן אוקים שמואל אמורא עליה ודרש (תהילים עח-לו) "ויפתוהו בפייהם ובלשונום יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו" ואף על פי כן (תהילים עח-לח) "והוא רחום יכפר עון וגו'", לא קשיא כאן ביחיד כאן בציבור.

פרש"י - ולבם לא נכון עמו - עם הקדוש ברוך הוא: ואף על פי כן - כתוב בסמוך והוא רחום יכפר עון ושומע תפלתם, והיכי אמרת שאין תפלתם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו כלומר, שנפשו מכוונת בכפו: **בצבור.** תפלתם נשמעת ואע"פ שאין לב כולם שלם כדכתיב ויפתוהו בפייהם בדברים ל' רבים: **ביחיד.** אינו אלא א"כ לבו מכוון:

מהרש"א - אא"כ משים נפשו כו'. בפרש"י שנפשו מכוונת בכפו דהיינו בלב שלם בכמה מקראות מצינו דרחמנא לבא בעי וכמ"ש ועבדתם את ה' אלהיכם בכל לבבכם וגו' ונראה דמשים נפשו בכפו הוא דבר נוסף דלבו מכוון כ"כ לשמים שיהו פיו ולבו שוים כאלו הם במקום א' בכפו:

עין יוסף (על עין יעקב) תענית דף ח. - אות כ' - אלא אם כן משים נפשו בכפו. אפשר שהכוונה שצריך לשרש מלבו בעבודת התפלה תענוגי העולם והנאותיו מכל וכל. ואך להסתכל כלפי מעלה ברוממות הבורא יתברך עד שיהא כל כח לבו משובה רק למעלה להתענג על ה' לבד בחיבות התפלה עד שתהא נפשו יוצאת מהגוף לגמרי ותתעלה להתדבק בכיכול בו יתברך. וכפ"י שרשו מלשון (איוב טו) וכפתו לא רעננה שידבק בתפלתו את נפשו למעלה לשרשו (נפש החיים):

⁴ פרש"י נפשו מכוונת בכפו. ועי"ש שמדובר כשמתפלל ביחיד. ובמתיבתא שם בילקוט ביאורים הערה טו בשם מורה"ח אלפאנדריי שגם בצבור שלפחות אחד יתפלל כן. ועי"ש עין יוסף על עין יעקב בשם נפש החיים (מוולאזין) שער ב' פרק יד (ד"ה לזאת בעת עמוד) שביאר כרבנו

⁵ **נפש החיים** (לרבי חיים מוולאזין) - שער ב - פרק יד - לזאת בעת עומדו להתפלל לפני קונו ית"ש יפשיט גופו מעל נפשו. היינו שיסיר כל רעיוני ההבלים הבאים מכחות הגוף שנחקקו ונתדבקו בנפשו. שלא תהיה עבודת תפלתו רק בהנפש ורעותא עלאה דילי. והוא. שקודם עומדו בתפלה צריך לבטל ולהסיר מעליו במאשבתו כל תענוגי הגוף והנאותו וכל עניניו. עד שיוקבע במחשבתו למאס הגוף כאלו אינו בעל גוף כלל. ורק נפשו לבדה היא המדברת תפלתה. ובדבריו כל תיבה שהיא כח וחלק מנפשו. ידביק בה רעותי' מאד ליתן ולשפוך בה נפשו ממש לגמרי. ולהדביקה בשרש העליון של תיבות התפלה העומדים ברומו של עולם וכמ"ש בזוהר ויקהל הנזכ' בהגה"ה ובעוד דפומי' ושפוזותי' מרחשן לבי' יכוין רעותי' יסתלק לעילא לעילא ליחדא כלא ברזא דרזין דתמן תקיעו דכל רעותין ומחשבתין ברזא דקיימא בא"ס. ואז יחשב כאלו הוא מסולק מזה העולם. והוא מבני עליה למעלה. עד שגם אחר התפלה יקשה לו מאד להפנות מחשבתו לעניני זה העולם. ויהא בעיניו כאלו נופל ומטפס ויורד מאגרא רמא לבירא עמיקתא. ובענין חסידים הראשונים שהיו שוהי' שעה אחת גם אחר התפלה. והוא שכתב ג"כ האריז"ל הטעם ע"ז כדי להשהות עוד המוחין וכו'. והוא ענין מאמרים ז"ל (יבמות ק"ה ב') המתפלל צריך שיתן לבו למעלה. וכ"כ תרבה ותתלהט אהבתו ית' בכח נפשו. עד שיהא חושק ומתאוה באמת שבדבריו עתה אותו הדבור הקדוש של איזה תיבה מנוסח התפלה. תהא נפשו יוצאת מהגוף לגמרי. ותתעלה להתדבק בכיכול בו ית"ש: ז"ש כאן ולעבדו כו' ובכל נפשכם. וכן מ"ש חנה ואשפוך את נפשי לפני ה'. והוא מבואר. וכן י"ל מאמרים ז"ל (תענית ח' ע"א) אין תפלתו של אדם נשמעת אא"כ משים נפשו בכפו. היינו להעלות ולדבק בתפלתו את נפשו למעלה. וכפ"י שרשו מלשון וכפתו לא רעננה (איוב ט"ז):

ואמר הלא כשהש"י עוזר בהתבודדות. אזי ההתבודדות הוא כאשר ידבר איש אל רעהו

[יב] יג) לכאורה רעהו/י' דייקא ולא כחבר/י', דהיינו רעהו החכם וגדול ממנו שמכבדו ואוהב אותו ורגיל אליו ומספר לו כל לבו, אבל ראה לקוטי עצות התבודדות כ' שמוהרנ"ת כתב שידבר עם ה' ית' כמו שמדבר עם רבו או חברו, ואולי הקיש חברו לרבו לומר שידבר עם ה' כחברו דומיא דרבו בדרך ארץ וכבוד :

עד כאן ביאור חברותא לתורה צט תנינא

^{יב} שמות לג יא, וכן לעיל תורה צה וחיי מוהר"ן תלט וצ"ע מתנא דבי אליהו רבה פ"ח שחזקיהו המלך נענש על זה

^{יג} שמוות פרק לג פסוק יא (פרשת כי תשא) (יא) וְדַבֵּר יְקוֹק אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשֵׁב אֶל־הַמַּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

^{יד} שמוות הנדרפים שבתנ"ך אות ח' (ווערטהימער) חבר רע עמית – רע הוא מי שהתרועע עמו באהבה רבה כריעים האהובים, וחבר הוא שנתחבר עמו באיזה דבר, ולכן גם על השייך והדמיון יאמר חבר, כמו חבר הוא לאיש משחית (משלי כ"ח, כ"ד)....

ספר הכרמל (למלבי"ם) ערך חבר הפעל 'חבר' בא בכל מקום על דבר המחובר אל חבירו על ידי מלאכת מעשה בכוונה לחברו, לא על המתדבק מעצמו במקרה שלא בכוונה. ישעיהו מא, ז. עוד כתב שם – ערך חבר – השם 'חבר' הונח על אדם המתחבר לחבירו בהתחברות נפשית, עד שהם מגלים איש לאחיו תעלומות לבבם, והילוכם הוא תמיד בעצה אחת באהבה ובאחוה. ומליצת 'קנה לך חבר' שאמרו רבותינו ז"ל (אבות א, ו) – שישתדל לקנותו ולהרגילו אצלו, עד שיאהבנו כנפשו. יאיר אור ח, ב.

^{טו} **חיי מוהר"ן אות תלט** (מעלת ההתבודדות ג) בראש השנה האחרון באומין היה אצלו נכדו החכם כמר ישראל בן חתנו הנגיד מורנו הרב יצחק אייזיק מקרימיניטשאק. ונכדו היה עדין נער קטן בן שלש או ארבע שנים, ורבנו זכרוננו לברכה היה כבד עליו החולאת שלו כי היה סמוך להסתלקותו. ענה ואמר לנכדו הנ"ל ישראל התפלל עלי להשם יתברך שאשוב לבריאותי, השיב תן לי הוייגיריל שקף ואתפלל עליך. ענה רבנו זכרוננו לברכה הראיתם שכבר הוא גיטער יוד כי מצוה שאתן לו חפץ בשביל שיתפלל, ונתן לו. ולקח הנער הוייגיריל והלך לו ואמר בזה הלשון, גאט גאט לאז דער זיידע זיין גיוונד. וה' ה' הנח שהספא יהיה בריא, והתחילו לשחק העומדים שם. ענה רבנו זכרוננו לברכה ואמר קף צריכין לבקש מהשם יתברך, וכי איך מתפללין להשם יתברך בענין אחר. כלומר שקף עקר התפלה להשם יתברך בפשיטות גמור כתינוק לפני אביו, כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ:

צ"ע מתנא דבי אליהו רבה פ"ח – ישמור אדם דברים בלבו שלא יאכל עם עכו"ם על השלחן שכן מצינו בחזקיהו מלך יהודה שאכל עם עכו"ם על השלחן ולסוף נענש עליו עונש גדול מנין תדע לך כשבא סנחריב והקיף את ירושלים עמד חזקיהו בתפלה לפני הקב"ה שנאמר (מלכים ב י"ט:ט"ו) ויתפלל חזקיהו לפני ה' ויאמר ה' אלקי ישראל יושב הכרובים וגו' הטה ה' אזנך ושמע פקח ה' עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב וגו' וידעו כל ממלכות הארץ כי אתה ה' אלקים לבדך. נראה שהיה חזקיהו מדבר עם הקב"ה כאדם שהוא מדבר עם חבירו. מיד נחה רוח אלקים על ישעיהו הנביא, ואמר ליה ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך והלא אדם שהוא מדבר עם מי שהוא גדול ממנו הלא מרתיע כל גופו ונודעזעין כל אבריו המדבר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עאכ"ו שהוא מדבר באימה ובריאה וברתת ובזיע. לפיכך חלה חזקיהו חולי גדול שנאמר "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו וגו' "ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה" מאי "כי מת אתה ולא תחיה"? אמר ליה הנביא מת אתה בעולם הזה ולא תחיה בעולם הבא, א"ל וכ"כ למה? א"ל משום דלא עסקת בפריה ורביה, א"ל משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקו מינאי בנין דלא מעלי, א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה דקב"ה ליעבד, א"ל הב לי ברתך השתא אפשר דגרמא זכותא דידך ודידי ונפקו מינאי בנין דמעלי, א"ל כבר נגזרה עליך גזירה, א"ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צואריו של אדם אל ימנע א"ע מן הרחמים, שנאמר (איוב י"ג:ט"ו) הן יקטלני לו איחל.